

Ouder worden én



Koeien die ouder worden: dat is een doelstelling van de sector en een wens van de maatschappij. Maar een langere levensduur kan alleen als koeien gezond ouder worden. Hoe lukt dat het best? Om die vraag te beantwoorden verdiepte Royal GD zich in de bedrijfs- en diergezondheidskenmerken van melkveebedrijven met een constant hoge en met een constant lage levensduur.

TEKST INGE VAN DRIE

De Nederlandse veestapel wordt langzaam ouder. In de Diergezondheidsmonitor Rundvee, gefinancierd door overheid en veehouderijsector en uitgevoerd door Royal GD, is dat duidelijk zichtbaar. ‘We zien dat de levensduur toeneemt en het percentage oudere koeien stijgt’, vertelt Gerdien van Schaik, die als epidemiologisch onderzoeker bij GD werkt. Tot 2016 was de levensduur, ofwel de leeftijd op het moment van afvoer, relatief stabiel en lag deze op zo’n 5,8 à 5,9 jaar. De invoering van de fosfaatrechten gaf een korte dip, maar sinds eind 2018 neemt de levensduur weer toe, tot ruim 6,0 jaar eind 2020 (figuur 1). Ook het percentage oudere koeien is flink gestegen (figuur 2). Tot 2018 maakte de groep koeien ouder dan 68 maanden, ofwel vijf jaar en acht maanden, minder dan 20 procent van alle runderen ouder dan een jaar uit. Inmiddels is die leeftijdscategorie de best vertegenwoordigde groep met 25 procent van de veestapel. ‘Doordat melkveehouders krap jongvee hebben aangehouden, is het aandeel oudere koeien toegenomen’, legt Van Schaik uit. ‘Maar we zien het percentage oudere koeien nu stabiliseren.’ Het aandeel afgekalfde vaarzen nam in de periode 2015

gezond blijven

Wat kenmerkt bedrijven met een hoge of lage levensduur?

CONSTANT **HOGE** LEVENSDUUR

- Minder koeien dan gemiddeld
- Vaker een gesloten bedrijfsvoering
- Meer dan gemiddeld te vinden in het Zuid-Hollands veenweidegebied en het noorden van Friesland en Groningen
- Lagere kalver- en rundersterfte
- Gunstigere dierziektestatusen
- Hoger percentage hoogcelgetalkoeien en hoger tankcelgetal
- Antibioticagebruik bij koeien hoger, bij kalveren lager

CONSTANT **LAGE** LEVENSDUUR

- Iets meer koeien dan gemiddeld
- Minder vaak een gesloten bedrijfsvoering
- Vaker in het zuiden van Nederland
- Hogere kalver- en rundersterfte
- Vaker attentiebedrijf KoeData/PBB
- Minder gunstige dierziektestatusen
- Lager tankcelgetal, minder hoogcelgetal koeien
- Antibioticagebruik bij koeien lager, bij kalveren hoger

tot 2021 juist af. Dat geldt ook voor het percentage runderen van 12 tot 26 maanden. Dat daalde van ruim 25 procent in 2015 naar zo'n 20 procent halverwege 2020. Intussen stijgt dat aandeel voorzichtig weer. 'Op sommige bedrijven is te weinig jongvee aangehouden en zie je dat veehouders zelfs dieren aankopen', geeft Van Schaik aan.

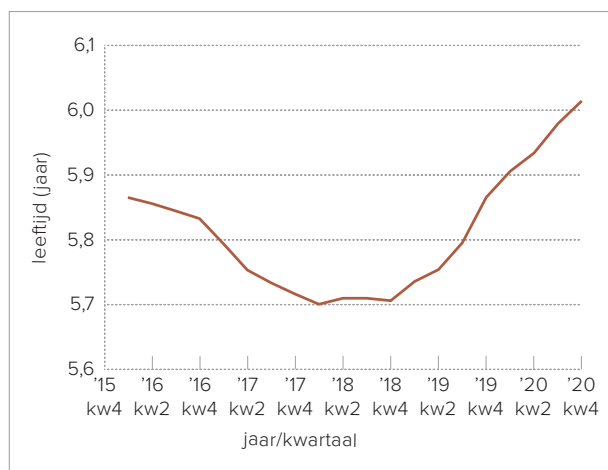
Oudere koeien: meer antibiotica

Die langere levensduur en het stijgende percentage oudere koeien is goed nieuws. 'De maatschappij ziet graag oudere koeien', weet Van Schaik. Maar ze plaatst ook kanttekeningen bij die trend. 'De wens vanuit consumenten is ook dat er minder antibiotica gebruikt wordt en er minder koeien doodgaan. Maar dat gaat lastig samen met die langere levensduur', zo stelt ze. Een stijgende levensduur is geassocieerd met een toenemende

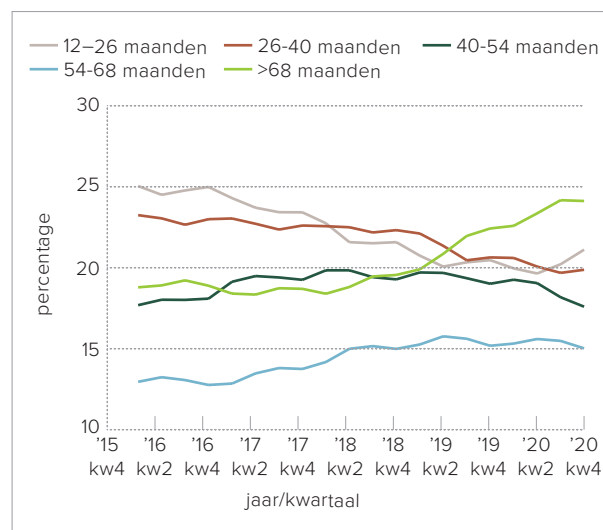
sterfte, legt de onderzoekster uit. 'Een koe van vijf à zes jaar heeft twee keer zoveel kans als een jonge vaars om te sterven. En bij oudere koeien zie je ook vaker een hoger celgetal en een toenemend gebruik van antibiotica.'

Op individueel niveau zijn er best bedrijven die erin slagen om een lange levensduur van de melkkoeien te combineren met een lagere sterfte en een goede gezondheid, weet Van Schaik. 'Maar op sectorniveau is het een uitdaging.' GD verdiepte zich daarom, in het kader van de Diergezondheidsmonitoring Rundvee, in de bedrijfs- en diergezondheidskengetallen van melkveebedrijven met een hoge en met een lage levensduur. Van Schaik: 'We vroegen ons af wat deze bedrijven typeert. Daarvan kunnen we wellicht wat leren, zodat we veehouders

Figuur 1 – Levensduur op melkveebedrijven



Figuur 2 – Percentage runderen per leeftijdscategorie





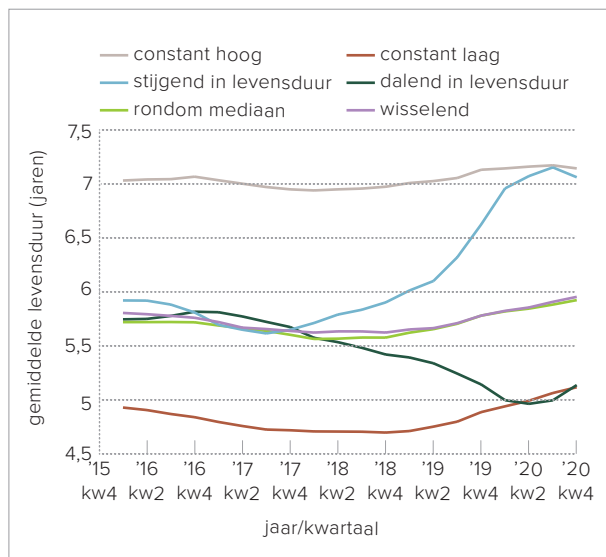
▲
*Het percentage
 oudere koeien
 steeg flink de
 afgelopen jaren; de
 groep koeien ouder
 dan 68 maanden
 telt relatief de
 meeste dieren*

handvatten kunnen bieden om koeien gezond oud te laten worden.’

Voor de analyse gebruikten de onderzoekers data van ruim 16.000 melkveebedrijven over de periode 2016 tot en met 2020. Ze verdeelden deze bedrijven in zes groepen op basis van de levensduur van de veestapel in die vijf jaar. Zo ontstonden er groepen bedrijven met een constant hoge en met een constant lage levensduur, bedrijven met een stijgende of juist dalende levensduur, een mediaangroep en een groep bedrijven met een wisselende levensduur. ‘Elke groep bevatte ongeveer 10 procent van de bedrijven, met uitzondering van de

groep met een wisselende levensduur’, geeft Van Schaik aan. ‘Maar dat kun je je ook voorstellen: op de meeste bedrijven zal de levensduur een beetje schommelen.’ Figuur 3 laat de ontwikkeling van de levensduur op de zes categorieën bedrijven zien. ‘Je ziet dat de levensduur in alle groepen richting het einde van 2020 weer toeneemt. Dat is ook wat je in de sector ziet. Dat is positief’, vindt Van Schaik. Toch zijn er ook duidelijk verschillen tussen de groepen: van een levensduur van zo’n zeven jaar op de bedrijven met de hoogste levensduur, tot een levensduur van krap vijf jaar op de bedrijven met de laagste levensduur.

Figuur 3 – Levensduur op melkveebedrijven per groep



Vaker gesloten bedrijfsvoering

De onderzoekers doken dieper in de cijfers van de zes categorieën bedrijven. ‘Zijn het grote bedrijven met een hoge levensduur of juist kleine? Beïnvloedt de regio de cijfers? En in hoeverre speelt mee of een melkveehouder een gesloten bedrijfsvoering heeft of niet?’, zo geeft Van Schaik een aantal factoren aan die in de analyse bekeken zijn.

Uit de analyse bleek dat de bedrijven met een constant hoge levensduur gemiddeld iets kleiner zijn, terwijl de bedrijven met een constant lage levensduur gemiddeld iets groter zijn. Ook hebben bedrijven met een constant hoge levensduur vaker een gesloten bedrijfsvoering. ‘Bijna 60 procent van de bedrijven met een constant hoge levensduur heeft een gesloten bedrijfsvoering. Op bedrijven met een constant lage levensduur schommelt dat percentage rond de 40 procent’, geeft Van Schaik aan.

Bedrijven met een hoge levensduur zijn vaker dan gemiddeld te vinden in het veenweidegebied in Zuid-Hol-

Bedrijven met hoge levensduur financieel even goed als bedrijven met lage levensduur

Melkveebedrijven met een hoge levensduur en levensproductie doen qua saldo niet onder voor melkveebedrijven met een lage levensduur en levensproductie. Dat blijkt uit een onderzoek van Imke Vredenberg in het kader van haar masterstudie epidemiologie. Voor haar onderzoek gebruikte ze gegevens uit de periode 2007 tot en met 2016 van 855 melkveebedrijven die bij accountantskantoor Flynth zijn aangesloten. Ze combineerde die met cijfers van CRV over onder meer levensproductie, levensduur en melkproductie. Gemiddeld haalden deze melkveebedrijven een brutomarge (inkomsten min variabele

kosten) van 24,80 euro per 100 kg melk. Door een lange levensduur hoeven melkveehouders minder jongvee op te fokken. Daarmee kunnen ze kosten besparen. Ook is de melkproductie van oudere koeien hoger. Aan de andere kant zullen oudere koeien vaker behandeld moeten worden en is de genetische vooruitgang lager. Dat levert juist een financieel nadeel op. 'Per saldo zien we dat bedrijven met een hoge levensduur gemiddeld genomen financieel even goed scoren als bedrijven met een lage levensduur', geeft Vredenberg aan. Ze plaatst daarbij wel een kanttekening. 'Er zijn veel ver-

schillen tussen bedrijven. Voor individuele bedrijven kan het zeker financieel lonen om een langere levensduur na te streven, bijvoorbeeld als het afvoerbeleid op een bedrijf niet optimaal is.'

De uitkomsten van haar onderzoek laten volgens Vredenberg zien dat er ruimte is voor het verbeteren van de levensduur op melkveebedrijven zonder dat melkveehouders extra kosten hoeven te maken. 'Zo kunnen veehouders tegemoetkomen aan de maatschappelijke wens van een hogere levensduur zonder een negatief effect op de financiële resultaten.'

land en in het noorden van Friesland en Groningen. In het zuiden van het land bevinden zich relatief meer bedrijven met een lage levensduur. Dat kan volgens Van Schaik te maken hebben met het type bedrijfsvoering, maar ook de mentaliteit kan een rol spelen. 'Zo zal de ene melkveehouder een zieke koe langer doorbehandelen, terwijl een andere veehouder sneller afscheid neemt van zijn dieren. Maar om te kunnen zeggen waarom in de ene regio meer bedrijven met een hoge levensduur voorkomen dan in een andere, zou er meer onderzocht moeten worden.'

Lagere kalver- en rundersterfte

De onderzoekers vergeleken ook de gezondheidsprestaties van de zes bedrijfscategorieën. Zowel de kalver- als de rundersterfte lag lager dan gemiddeld op de bedrijven met een constant hoge levensduur. Bij bedrijven met een constant lage levensduur waren de kalver- en rundersterfte juist hoger dan gemiddeld.

Op bedrijven met een constant hoge levensduur lag de afkalfleeftijd van vaarzen gemiddeld iets hoger, waren de gemiddelde tussenkalftijd en het interval tussen afkalven en eerste inseminatie wat langer en was het aantal inseminaties per koe hoger. 'Dat geeft opnieuw aan dat deze bedrijven een andere strategie hebben dan bedrijven met een constant lage levensduur', stelt Van Schaik. 'Ze insemineren pinken wat later en geven oudere koeien langer de kans om drachtig te worden.' Bedrijven met een hoge levensduur hadden ook vaker een gunstige status voor ibr en paratuberculose. Bedrijven met een lage levensduur daarentegen hebben vaker een ongunstige status voor ibr en bvd en kwamen bij periodieke bedrijfsbezoeken of in KoeData ook vaker dan gemiddeld als attentiebedrijf uit de bus.

Hoger percentage hoogcelgetalkoeien

De onderzoekers constateerden ook dat op bedrijven met een constant hoge levensduur het percentage hoogcelgetalkoeien hoger dan gemiddeld is. 'Deze bedrijven hebben zo'n 2 procent meer hoogcelgetalkoeien dan bedrijven met een gemiddelde en constant lage levensduur',

stelt Van Schaik. Ook het tankmelkcelgetal lag op de deze bedrijven op een hoger niveau. 'Maar de koeien op deze bedrijven zijn natuurlijk ook ouder. Dus de vraag is: veroorzaakt die hogere leeftijd het hogere celgetal of is het een verminderd uiergezondheidsmanagement?' Om die vraag te beantwoorden deelden de onderzoekers de koeien in alle zes levensduurgroepen in per leeftijds-categorie. Vervolgens vergeleken ze het celgetal van koeien van dezelfde leeftijd. Wat bleek? Koeien van dezelfde leeftijd hebben op bedrijven met een constant hoge levensduur geen hoger celgetal dan koeien op bedrijven met een constant lage levensduur. 'Dat betekent dus dat het gemiddeld celgetal op bedrijfsniveau in de groep met een constant hoge levensduur hoger is door een hoger aandeel oude koeien en niet door een slechter uiergezondheidsmanagement', legt Van Schaik uit. Opvallend is ook dat het antibioticagebruik op bedrijven met een constant hoge levensduur hoger is bij koeien, maar juist lager bij kalveren. 'Deze melkveehouders gebruiken waarschijnlijk meer mastitispreparaten, omdat het celgetal hoger is. En dat komt weer doordat deze koeien ouder worden. Maar over het algemeen zie je op deze bedrijven minder sterfte en betere diergezondheidsprestaties. Ook bij de kalveren presteren ze beter. Als je het bij de kalveren als melkveehouder goed doet, dan is de kans groot dat je dat ook bij de koeien doet.'

Op bedrijven met een constant lage levensduur geldt het omgekeerde: daar is het antibioticagebruik bij de koeien lager, maar juist hoger bij de kalveren. 'Soms kan het ook een bewuste keus zijn om koeien af te voeren en niet te behandelen met antibiotica. Aan de andere kant: het is ook niet wenselijk dat koeien vroeg het bedrijf verlaten.' De analyse vraagt om vervolgonderzoek, geeft Van Schaik aan. 'Het zou goed zijn om met melkveehouders in gesprek te gaan. Hoe lukt het ze om continu een hoge levensduur te realiseren? Hebben ze een hoge levensduur als doelstelling? Wat zijn hun motieven en welke managementkeuzes maken ze? Met die informatie zou je ook andere melkveehouders kunnen helpen bij het combineren van een hoge levensduur met een lage sterfte en een goede diergezondheid.'